

університетом. Саме тому управління вузами має бути більш гнучким та інноваційним, таким, що пристосовувалося б до потреб університетського менеджменту.

Проведене дослідження дозволяє зробити наступні *висновки*: у сучасній європейській літературі з вищої освіти університетське управління часто називають менеджментом університету або адмініструванням. Управління або адміністрування в університетах Західної Європи здійснюється на трьох рівнях – голови університету (ректора чи головного менеджера), факультетському чи кафедральному, при чому у різних країнах розподілення влади за даними рівнями виглядає по-різному. Порівняно з Україною, факультети університетів у державах Західної Європи мають значно більше влади вирішувати власні адміністративні, академічні, наукові чи фінансові питання.

Взагалі управлінські функції в країнах Західної Європи переходять від викладачів до адміністраторів, які можуть і не бути академічними чи науковими працівниками. Усе більше впливу в управлінні західноєвропейськими університетами набувають представники різних прошарків суспільства. Найбільш демократичним вважається кафедральний рівень університетського управління, на вищому ж рівні краще представлені менеджери-професіонали. Влада студентів на усіх рівнях є незначною, хоча їх думка і заслуговує на увагу. У країнах Західної Європи домінує колегіальна і бюрократична моделі управління.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Dill D. Administration: Academic /Encyclopedia of higher education/ Burton R.Clark and Guy R.Neave – Pergamon Press Ltd, 1992. – 2530с. – С.1318–1328.
2. Eustace R. United Kingdom /Encyclopedia of higher education/ Burton R.Clark and Guy R.Neave – Pergamon Press Ltd, 1992. – 2530с. – С.760-777.
3. Frijhoff W. Netherlands /Encyclopedia of higher education/ Burton R.Clark and Guy R.Neave – Pergamon Press Ltd, 1992. – 2530с. – С. 491-504.
4. Harman G. Governance, Administration, and Finance. Introduction /Burton R.Clark and Guy R.Neave – Pergamon Press Ltd, 1992. – 2530с. – С.1279-1293.
5. Martin M., Talpaert R. Coordination: Continental Europe /Encyclopedia of higher education/ Burton R.Clark and Guy R.Neave – Pergamon Press Ltd, 1992. – 2530с. – С.1347–1352.
6. Moses I. Leadership: Deans and Heads of Departments /Encyclopedia of higher education/ Burton R.Clark and Guy R.Neave – Pergamon Press Ltd, 1992. – 2530с. – С.1390–1397.
7. O’Buachalla S. Ireland /Encyclopedia of higher education/ Burton R.Clark and Guy R.Neave – Pergamon Press Ltd, 1992. – 2530с. – С.334–343.
8. Spain /Encyclopedia of higher education/ Burton R.Clark and Guy R.Neave – Pergamon Press Ltd, 1992. – 2530с. – С.663-676.
9. Teichler, Ulrich. Western Europe /International higher education /edited by Philip G.Altbach – New York & London: Garland Publishing Inc., 1991. – 1165с. – С.607-638.
10. Woitrin M. Belgium /Encyclopedia of higher education/ Burton R.Clark and Guy R.Neave – Pergamon Press Ltd, 1992. – 2530с. – С.61-70.

УДК 378:371

Н.В. Ромашева

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ У КОНТЕКСТІ ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСВІДУ В.О.СУХОМЛИНСЬКОГО

У статті розглянута педагогічна спадщина В.Сухомлинського та її значення для сучасної освіти, також розкрито окремі культурологічні чинники під час професійної підготовки майбутніх учителів

In the article considered the pedagogical inheritance of V. Sukhomlynsky and its value for modern education and separate cultural factors are exposed during professional preparation of future teachers

Видатний педагог В.О. Сухомлинський дуже талановито поєднував практику з педагогічною теорією, що дало йому можливість створити педагогічну антропологію, значущість якої актуальна і в XXI ст.

Спадщина В.О. Сухомлинського з кожним роком привертає значну увагу світового наукового педагогічного суспільства як в Україні, Росії, так і в багатьох інших країнах світу. І це не випадково. Розроблена ним педагогічна система не лише збагатила педагогічну науку новаторськими ідеями та положеннями, здійснила вклад як в теорію, так і в практику навчання та виховання, але й визначила значний, революційний етап у розвитку вітчизняної педагогічної думки.

Світ В.О.Сухомлинського, світ його професіоналізму надзвичайно складний і багатогранний. Він постійно осмислюється вченими-педагогами нової доби. Кожен бере для себе головне та від цього творча щедрість Павлиського педагога не зменшується.

Та щоб з більшою глибиною зрозуміти В.Сухомлинського, слід піднятися вище його професійних поривань, доторкнутися до нього як до великої Людини, людини з великої літери. Якраз тут, на нашу думку, сховані ключі від його життя, а отже й від його гуманістичного світогляду, який виливався у педагогіку вищої мудрості [1: 3, 14].

У наш час, коли наше суспільство стверджує принципи демократії та плюралізму, думки В.О. Сухомлинського стають особливо цінними. Як тоді, так і нині, ідеї В. Сухомлинського втілюються в дослідженнях, присвячених готовності педагога до реалізації цілісного педагогічного процесу, представлені працями Ю.П. Азарова, І.А. Зязюна, Л.В. Кондрашової, В.В. Серікова; формуванню педагогічної культури, професійно-ціннісних орієнтацій й особистих якостей – науковими працями О.В. Бондаревської, С.Б.Єлканова, В.А.Кан-Каліка, Л.С.Яковлевої, А.В.Мудрика, Є.П. Голобородько, О.О. Заболотської та ін.

Теоретико-методичні основи формування особистості педагога в системі педагогічної освіти розкриваються в наукових дослідженнях О.А. Абдулліної, З.І. Васильєвої, І.А. Зязюна, В.С.Ільїна, Б.Т. Лихачова, В.О. Сластьоніна та ін.

Закономірності професійної зрілості дорослої людини на всіх етапах її професійного становлення вивчає професійна акмеологія (О.Бодалєв, Н.Вишнякова, Н. Кузьмін, З.Сіверс та ін.). Предметом професійної акмеології є процеси становлення, самореалізації, самоактуалізації особистості в професійній сфері діяльності на різних вікових етапах онтогенезу особистісної зрілості фахівця: від професійного самовизначення, одержання професійної освіти, до самоактуалізації в самостійній професійній діяльності й розвитку творчої індивідуальності.

Андрогогіка – наука про навчання дорослих, прагне змінити професійну підготовку майбутніх фахівців та спрямувати її на задоволення нових соціальних та особистісних потреб.

Особливості, властиві технологіям навчання дорослих, виражені в основних андрогогічних принципах навчання, що становлять фундамент навчання дорослих.

Пріоритет самостійного навчання, принцип кооперативної діяльності, принцип опори на життєвий досвід того, хто навчається, індивідуалізація навчання, системність навчання, контактність навчання, принцип актуалізації результатів навчання, принцип розвитку освітніх потреб та принцип рефлексивності.

Найважливішим чинником впливу на якість освіти є якість підготовки вчителів, домінантою якої є їхній постійний професійний розвиток.

У формуванні особистості вчителя необхідно приділяти увагу таким складовим педагогічної майстерності як: педагогічні здібності, психолого-педагогічні знання, педагогічний такт, педагогічна техніка, педагогічний оптимізм, практичні педагогічні вміння та навички, гуманні загальнолюдські цінності, серед яких головною є доброта, що втілюється передусім у любові до дітей. Адже «любов до дитини в нашій спеціальності – це плоть і кров вихователя як сили, здатної впливати на духовний світ іншої людини. Педагог без любові до

дитини – це все одно, що співець без голосу, музикант без слуху, живописець без відчуття кольору» [3: 241].

Також, для якісної підготовки вчителів необхідно враховувати суттєве розширення їхніх посадових обов'язків, формування необхідних діагностичних і дослідницьких умінь, володіння комп'ютерними технологіями, уміння обґрунтовано вибирати методики у співвідношенні з педагогічними або методичними завданнями й рівнем готовності студентів.

Модернізація національної вищої школи як особливо актуальну виокремлює проблему якісної професійної підготовки вчителя. Професійна педагогічна освіта як компонент загального освітнього простору, який забезпечує відтворення спільного соціального досвіду окремим індивідом і здійснює перенесення загальнолюдських культурних набутоків в індивідуальну проекцію, також потребує свого розгляду як загальноцивілізаційний культурний феномен.

Причому такий розгляд передбачає відображення культурно-історичних тенденцій розвитку як уявлень про професійну підготовку педагога, так і практичних потреб суспільства у певній науковій галузі, яку вчитель викладає [2: 357-358].

Професійна підготовка як цілеспрямований процес має забезпечувати розвиток особистості студента як фахівця, якщо цілі орієнтуються не тільки на формування професійних знань, умінь а й на розвиток професійно значущих рис і якостей психіки студента.

Це можливо за таких умов:

- знання викладачем сутності індивідуальності студента;
- знання властивостей і функцій процесу професійної підготовки;
- урахування основних закономірностей розвитку особистості студента в процесі професійної підготовки;
- уведення до процесу професійної підготовки спеціальних ситуацій;
- достатнього рівня розвитку особистісного й індивідуального компонентів професійної компетентності викладача ВНЗ [6: 10].

Велику роль у підготовці майбутніх учителів відіграє взаємний обмін досвідом між викладачем і студентом тому, що педагогічна діяльність, індивідуальність і особистість педагога як предмети вивчення на стільки складні та різноманітні, що цей обмін виступає додатковим джерелом засвоєння важливої інформації. Він розширює можливості навчального процесу щодо збагачення професійної компетентності майбутнього вчителя. Особливістю досвіду є те, що він передає ознаки, елементи, специфіку педагогічної діяльності, властивості та якості психіки й особистості педагога, які той виявляє в різних педагогічних ситуаціях. Діяльність викладача ВНЗ та майбутня професійна діяльність студента єдині майже за всіма характеристиками – за цільовою спрямованістю, структурною та функціональною організацією, використовуваними принципами та засобами тощо.

Головним в обміні досвідом у студентів має бути уявлення про важливість специфічних для вчителя властивостей і якостей психіки й особистості, здатності рефлексувати, виробляти уявлення про себе як про майбутнього вчителя, уміння характеризувати свою навчальну та професійну позицію. Реалізація цього аспекту обміну досвідом також можлива завдяки спільності обраної студентами професії вчителя та професії викладача ВНЗ. Так, надання студентові можливості виявити себе в оцінці й аналізі педагогічної діяльності чи аналізі й оцінці педагога відіграє вирішальну роль у розвитку екзистенційної сфери (незважаючи на те, що студентові може не вистачати знань і вмінь здійснювати аналіз та оцінку). Усвідомлення майбутнім вчителем своїх бажань, з одного боку, і своїх реальних можливостей задовольнити свої бажання – з іншого, виконує роль механізму самосвідомості, самооцінки, прагнення до самовдосконалення, самоактуалізації. У цьому процесі важливо, щоб викладач зумів забезпечити сприятливу для взаємодії емоційну атмосферу та допоміг їм побачити позитивне навіть у тому випадку, коли майбутній вчитель не реалізував свої прагнення [6: 12-14].

В.Сухомлинський вважав, що підготовка вчителя за покликанням може бути ефективною лише тоді, коли вона починається задовго до педагогічного ВНЗ. Тим, у кого зародилася мрія стати вчителем, він радив: «Перевірте, випробуйте себе, не поспішайте стати вчителем. Гармонія серця і розуму – це та найважливіша риса, без якої неможливе педагогічне покликання» [7].

Тому саме в перші роки навчання в ВНЗ мають бути закладені основи успішної педагогічної діяльності шляхом встановлення тісного зв'язку між теорією та практикою, оволодіння студентами вміннями вивчити і узагальнювати досвід роботи відомих діячів науки і практики. Це повинно сприяти формуванню фахівця, кому притаманна висока громадянська активність та соціальна відповідальність, орієнтація на співробітництво та співтворчість зі студентами, справжня інтелігентність, висока духовна культура, високий професіоналізм, сучасне науково-педагогічне мислення, готовність до самоосвіти, безперервного оновлення знань, постійного самовдосконалення.

Педагогічна культура вчителя являє собою певний ступінь оволодіння ним соціокультурним досвідом людства, глибоким знанням методології науки та вміння використовувати її досягнення на практиці в інноваційних формах. «Це жива, творча педагогіка повсякденної праці та педагогіка, в якій теоретичні закономірності процесу впливу на духовний світ вихованця ніби зливаються з особистістю вчителя... це, образно кажучи, техніка та технологія взаємодії майстра і об'єкта його праці... це багатогранність, різноманітність, відточеність, зразковий стан інструментів нашої творчості, вміння володіти ними так само тонко, як прекрасний музикант володіє скрипкою» [4].

Справжній учитель, зіставляючи теорію з практикою, «освітлює свій подальший шлях світлом теорії, в цьому полягає основа його зростання і збагачення» [2: 303-304].

Не менше уваги В. Сухомлинський приділяв й особистості вчителя. Видатний педагог стверджував, що «зміст учительської професії – це людинознавство, постійне проникнення в складний духовний світ людини, яке ніколи не припиниться». На думку вченого, гарний вчитель – це насамперед тонкий психолог, здатний помічати найменші емоційні зміни у поведінці свого учня; щоб розпізнати різні психологічні стани потрібна виключно велика професійна культура: «...без міцної психологічної основи немає психологічної культури» [7: 160-167].

Рівень розвитку особистості вчителя визначається тим, наскільки особистість впливає на інших, яка сила її індивідуального впливу, на чому ґрунтується її авторитет. Для вчителя у професійній діяльності важливим є впливи на учнів, впливи як вираження певних професійно-особистісних умінь учителя, впливи, які ґрунтуються на моральних засадах.

Розвиток особистості визначається її присутністю в інших. Інакше кажучи, особистість продовжується, поширюється і поза межі ситуації активного спілкування та діяльності. Йдеться про інобуття індивіда в інших людях, в активному процесі продовження себе в інших. Особливо це важливо для вчителя: наскільки його знання, вміння, переконання, погляди, душа будуть продовжувати жити в інших, насамперед у його вихованцях.

Треба також зазначити, що важливою характеристикою особистості вчителя є природність його поведінки, дій вчинків. Значущим для рівня сформованості моральних якостей учителя є «моральна природність», моральні переконання, якими «у природній формі» (а не в маніпуляційній) керується вчитель у своїй професійній діяльності.

Формування моральних якостей особистості майбутніх учителів є не тимчасовим явищем і тим більше, не єдиним актом, це спрямований і системний процес, який здійснюється протягом усього строку навчання, причому в контексті розвитку особистості загалом.

Отже, сформованість моральних якостей особистості вчителя буде визначатися тим, наскільки вчитель зумів донести до сердець своїх вихованців свої моральні погляди, моральні переконання, зумовив вихованців жити ними [5: 360-361].

Ще однією важливою складовою професійної культури вчителя, недостатній розвиток якої завжди викликав занепокоєння у В.Сухомлинського, є мовна, або ширше, комунікативна культура. Особливо великого значення В.Сухомлинський надавав зв'язку професійної культури з практичною педагогічною діяльністю. Він зазначав, що саме практична педагогічна діяльність потребує від викладача володіння професійною культурою. Без участі у виховній роботі вся професійна культура, всі знання педагога є мертвим багажем. Видатний педагог ставив досить високі вимоги до рівня професійної підготовки вчителя, адже справжнім творцем людських душ може стати педагог, який має цілісну систему особистісних якостей, інтеріоризованих в особистісну духовну культуру, світоглядні переконання.

Саме В.О. Сухомлинський був одним із перших вітчизняних науковців, хто почав ґрунтовно розкривати зміст та умови формування професійної культури вчителя. Видатний педагог обумовлював розв'язання широкого кола завдань навчально-виховного процесу з усебічним розвитком особистості, вчителя, формуванням умінь орієнтуватися в різних питаннях науки і практики. Тому, на його думку, професійна культура вчителя – це особливості вираження його особистості в професійній діяльності. Отже, необхідно, щоб особистість педагога приваблювала вихованців, надихала їх своєю цілісністю, красою ідейно-життєвих поглядів, переконань, морально-етичних принципів, інтелектуальним багатством, працьовитістю» [5: 383].

На думку видатного педагога, чинниками, що впливають на удосконалення професіоналізму вчителя та його педагогічної культури, насамперед виступають:

- наявність у педагога віри у вихованця;
- поєднання емоційної культури з тактом;
- дотримання вчителем інтелектуальної культури;
- орієнтація учнів на особистий приклад викладача;
- поглиблення, поповнення, удосконалення знань;
- самоаналіз педагогічної праці;
- використання передового педагогічного досвіду;
- атмосфера багатого духовного колективу [2:301].

Визначний теоретик і практик доводив, що багатогранність і неповторність педагогічних ситуацій вимагає від сучасного вчителя вміння самостійно переосмислювати теоретичні знання, вміння перекладати їх на мову практичних дій, знаходити більш ефективні засоби педагогічних завдань.

На перший план у В.Сухомлинського виходить проблема індивідуальності. На його думку, у вихованні індивідуальність реалізується тільки за допомогою вихователя для переходу у формат «само». Тому важливою стає проблема особистості педагога. Так складається педагогічна антропологія Василя Сухомлинського, у центрі якої розв'язується питання виховання індивідуальної сутності дитини, самотворчості вихованця, здатності до самоосвіти, самовиховання, тобто реальний розвиток індивідуальності людини за активного впливу педагога. Тобто, основа педагогічної антропології Василя Олександровича – виховання індивідуальності, що повністю реалізує свої задатки [7].

Учительська професія, зазначав В.О. Сухомлинський, особлива, її не можна порівняти ні з якою іншою.

Предметом діяльності педагога є «інша діяльність», діяльність учнів, студентів, яку він спрямовує, організовує і регулює у відповідності з цілями навчання. Засвоєння вихованцями певної частини накопичених знань може бути досягнуте через активність тих, хто вчить, тобто нас з вами – викладачів сучасності та майбуття. Тому професійна самостійність і творча активність вчителя виступають як лаконічне необхідне завершення процесу формування вчителя-майстра педагогічної справи.

В.О. Сухомлинський залишив у своїй творчій спадщині невичерпне джерело прикладів професійного застосування ділових рис учителя, з яких ми маємо і повинні житися, вдосконалюючи свої професійні знання, а подекуди і відкривати нові горизонти у

набутті нових професійних навичок. Бо не знаючи свого майбутнього, а в нашому випадку, педагогічного надбання всім відомого та визначного вчителя, вченого, теоретика та практика – В.О.Сухомлинського – неможливе професійне зростання сучасного викладача-науковця-професіонала.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Наукові записки. – Випуск 78 (1). – Серія: Педагогічні науки. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В.Винниченка, 2008. – 276 с.
2. Школа першого ступеня: теорія і практика: Збірник наукових праць Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди. Випуск 20. – Переяслав-Хмельницький, 2006. – 400 с.
3. Школа першого ступеня: теорія і практика: Збірник наукових праць Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди. Випуск 21. – Переяслав-Хмельницький, 2007. – 304 с.
4. Сухомлинський В.О. Наша «скрипка» // Рад.освіта. – 1996. – 21 травня.
5. Наукові записки. – Випуск 78 (2). – Серія: Педагогічні науки. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В.Винниченка, 2008. – 393 с.
6. Заболотська О.О. Формування індивідуальності майбутніх учителів-словесників у професійній підготовці: Монографія. – Херсон: Айлант, 2006. – 304 с.
7. Сухомлинський В.О. Сто порад учителю / Вибр. тв.: У 5 т. – К.: Рад.шк., 1976. – Т.2.

УДК 371.134:78.071.2:159.952

З.В. Софроній

ФОРМУВАННЯ ВИКОНАВСЬКОЇ УВАГИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ У МОТИВАЦІЙНО-ЕМОЦІЙНОМУ ВИМІРІ

У статті розглядається проблема формування виконавської уваги майбутніх учителів музики у мотиваційно-емоційному вимірі, у процесі аналітичного аналізу встановлено взаємозалежність впливу виконавської уваги й емоцій як зовнішніх проявів мотивації суб'єкту навчання виконавській диригентсько-хоровій діяльності.

The article addresses the problem of the formation of future teachers' attention to performing music in the motivational-emotional dimension in an analytic analysis of the interdependence of the impact performance of attention and emotion, as the external manifestations of motivation entity exercises executive conductor-choral activities.

Роль емоцій у житті людини дуже велика, особливо, якщо розглядати їх з точки зору прояву у різних видах людської діяльності. У процесі фахової підготовки майбутніх учителів музики виконавська диригентсько-хорова діяльність набуває особливої значимості, оскільки хоровий спів є найбільш масовою формою активного залучення дітей до музики, а здобуття спеціальності вчителя музики передбачає постійні прилюдні виступи, які досить часто викликають у студентів появу інтенсивних емоцій та емоційної напруги, що призводить до погіршення концентрації, переключення та розподілу виконавської уваги. Відтак, актуальності набуває проблема впливу емоцій на формування виконавської уваги майбутніх учителів музики у процесі вивчення диригентсько-хорових дисциплін у педагогічних університетах, оскільки високий рівень уваги забезпечує успішність виконання будь-якої діяльності, у тому числі й виконавської.

Проблема емоцій в організації діяльності особистості висвітлена у працях В.Кеннона, П.Фресса, П.Жане, В.Вілюнаса, О.Леонтьєва, Т.Кириленко, вплив емоцій на мотиваційну сферу особистості у процесі навчання доведена С.Рубінштейном, Ю.Гішпенрейтер, проблема формування адекватної поведінки виконавців-інструменталістів в умовах стресових ситуацій, спричинених естрадним хвилюванням, досліджувалась Л.Бочкарьовим,